

Korrupsjon koster

Anti-korrupsjonstiltak får høyere fokus blant myndigheter internasjonalt og i styrerommene til virksomhetene som er utsatt

Internasjonale tiltak mot korrupsjon i form av regulatoriske tiltak og oppfølging mot virksomheter som blir involvert i slike saker, har begynt i gi konkrete resultater, både i form av strafferettslig forfølgning og reaksjoner i form av bøter, inndragning og pålegg om tiltak og overvåking for å oppnå bedre styring og kontroll. Dette viser en rapport PricewaterhouseCoopers nylig la frem om korrupsjon (Corruption crackdown – How the FCPA is changing the way the world does business, 2009)

Virksomheter møter særlig risikoen for å bli involvert i bestikkelser og korrupsjon ved internasjonal ekspansjon i form av fusjoner og oppkjøp. Det som kan kalles en ny tidsepoke for aksept av oppfatningen om at korrupsjon hindrer konkurranse på like vilkår og er en destabiliserende faktor i det internasjonale samfunn, tvinger virksomhetene til å tilpasse seg. Gode styrende dokumenter som setter den etiske standarden og samfunnsansvaret fra toppen og forebyggende og avdekkende tiltak, må på plass.

Amerikanske justis- og kontrollmyndigheter (Department of Justice og the US Securities and Exchange Commission (SEC)) arbeider for tiden med et etterslep på ca 120 såkalte FCPA-saker, dvs saker mot virksomheter i en rekke land som mistenkes for å ha overtrådt forbudet mot å gi eller love smøring eller bestikkelser til statstjenestemenn for å oppnå forretningsmessig gevinst. FCPA står for den amerikanske lovgivningen Foreign Corrupt Practices Act. Bestemmelsen rammer også uriktig regnskapsføring og mangel på internkontroll.

Amerikanske myndigheter inngår gjerne avtaler med de virksomheter som rapporterer korrupsjonshendelser, og avtalene inneholder som hovedregel krav om betaling av bøter ("straffegebyr") og implementering av god internkontroll. I 2008 fikk vi for første gang en slik avtale som medførte straffegebyr på over en milliard dollar, nærmere bestemt ca 1,6 milliarder dollar. Avtalene vil normalt også inneholde plikt til implementering av anti-korrupsjonsprogram, herunder krav om utvidet kontroll av kontraktsparter, leverandører, mellommenn, agenter, salgskonsulenter mv (såkalt Integrity Due Diligence).

Det økte antallet granskinger både mot virksomheter og dets ledere, har ført til at svært mange selskaper i dag melder seg selv til myndighetene for å komme bedre ut av etterforskningen, såkalt "voluntary disclosure". Å ha en policy og et system for slik "egenanmeldelse" er faktisk blitt et vesentlig forebyggende tiltak i seg selv, men fordrer at myndighetene har lagt opp til mottak og oppfølging av slike meldinger. Det har man i USA og systemet er også på vei inn i europeiske land, men foreløpig har ikke norske myndigheter sett nødvendigheten av å implementere dette. Systemet med "voluntary disclosure" er i USA sett på som et tiltak som også fører til at et langt større antall saker blir offentlig kjente i forhold til om myndighetene selv måtte finne frem til denne korrupsjonen.

Over halvparten av etterforskningene rettet mot brudd på FCPA i perioden 2005 – 2008, hadde sin opprinnelse i selskaper som meldte seg selv til myndighetene. Avtalene selskaper inngår med myndighetene, kan gi fritak for eller utsettelse av straffeforfølgning, men krav om anti-korrupsjonstiltak og betaling av bøter samt inndragning av fortjeneste.

I 2008 inndro amerikanske myndigheter hele 376 millioner dollar. Et selskap som meldte seg selv for korrupsjon i FNs olje-for-mat program, fikk en avtale om utsatt straffeforfølgning mot å implementere anti-korrupsjonstiltak, men måtte allikevel ut med 6,5 millioner dollar til SEC og 4 millioner dollar til justisdepartementet i bøter og inndragning.

OECDs konvensjon mot korrupsjon (OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions) har medført lovgivning mot korrupsjon i en rekke land og 37 land har signert konvensjonen, herunder Norge. Myndighetene samarbeider nå bedre over landegrensene og flere saker kommer til overflaten.

I takt med myndigheters opptrapping mot korrupsjon, har også internasjonale organisasjoner, som multilaterale utviklingsbanker, f eks Verdensbanken og utviklingsbankene i Afrika og Asia, satt i verk sanksjonsprosesser, herunder utestengelse fra prosjekter, mot virksomheter involvert i korrupsjon. Her ser vi også krav om innføring av et egenanmeldelsessystem og strenge complianceprogram.

Vi ser ut fra våre undersøkelser og også saker vi gransker, at det fortsatt er virksomheter som har forskjellig holdning til korrupsjon avhengig av hvor i verden man gjør forretninger. Det viser seg også, basert på vår undersøkelse om korrupsjon, at mens 80 % av de deltagende virksomhetene opplyste å ha på plass anti-korrupsjonsprogram, var det kun 22 % som mente programmet var tilstrekkelig effektivt. Andre resultater fra undersøkelsen, er:

- 55 % av de spurte lederne mente at omdømmerisikoen var den vesentligste ved korrupsjon
- 28 % av lederne mente at deres virksomheter ikke var flinke nok til å kommunisere ut anti-korrupsjonstiltakene
- 45 % svarte at virksomheten hadde unnlatt å gå inn i et nytt marked eller fulgt opp en forretningsmulighet grunnet korrupsjonsrisiko
- 39 % svarte at virksomheten hadde tapt tilbud grunnet korruperte myndighetspersoner
- 42 % mente at konkurrentene betalte smøring og bestiktelser

Hvilke tiltak må på plass? Det første vesentlige tiltaket er å identifisere relevante risikosituasjoner. PwCs undersøkelser viser at mindre og mellomstore virksomheter med mellom 1000 og 5000 ansatte og med internasjonale operasjoner eller prosjekter, er mest utsatt, hovedsakelig fordi virksomhetene ikke kjenner til hvilke korrupsjonsrisikoer de løper. Over halvparten av slike selskaper melder at de har vært utsatt for alvorlig økonomisk kriminalitet.

Et annet risikoområde er emisjoner og oppkjøp, og det er begynt å bli vanlig med due diligence som fokuserer på mulig korrupsjonsrelaterte "røde flagg," f eks ved utlandsbetalinger til agenter eller myndighetspersoner. I forbindelse med et oppkjøp avdekket due diligence-undersøkelsen bestiktelser til myndighetspersoner i Saudi Arabia. Selskapet som skulle kjøpes opp, ble ilagt bøter i størrelsesorden 28 millioner dollar, også fordi som det heter i avtalen selskapet inngikk med Justisdepartementet; "In its 23 years of existence...(selskapet) has never had an FCPA compliance program or procedures."

Derfor må virksomheter som er utsatt for denne risikoen, sette tiltak mot korrupsjon på dagsorden og ikke minst sørge for et overvåkningssystem som passer på om regelverket blir etterlevd og avdekker transaksjoner og prosesser som ikke er i henhold til regelverket.

Særlig fokus bør det være mot:

- Operasjoner og prosjekter i land hvor korrupsjon er kjent for å være utbredt, f eks i offentlig forvaltning og i myndighetseid utviklings- og forretningsdrift
- Bruk av tredjeparter; typisk mellommenn og salgskonsulenter som skal bistå med å fasilitere tilbudsprosesser, etableringer, skape relasjoner, arrangere møter mv
- Alle former for kontante betalinger
- Krav om gaver, donasjoner, reiser eller andre fordeler

Tre faktorer som er særlig viktige å ta hensyn til, er:

- Kjenn til hvem du har med å gjøre – hvis ikke gjennomfør en grundig integrity due diligence (bakgrunnsundersøkelse)
- Sørg for å ha et system på plass som identifiserer tvilsomme/mistenkelige betalinger
- Få på plass en pro-aktiv holdning til korrupsjonshendelser som sørger for at forholdet blir tilstrekkelig undersøkt ("self investigate") og rapportert internt og eventuelt eksternt til myndighetene ("self-disclose").

Dersom du ønsker å diskutere Anti-korrupsjonsspørsmål nærmere med oss og utfordringer som din virksomhet står ovenfor, ta gjerne kontakt med en representant fra vår Anti-korrupsjonstjeneste. Vi er også del av PwC Global Anti-Corruption/FCPA services.

Helge Kvamme
Partner
Tel: +47 952 61 270
helge.kvamme@no.pwc.com

Tor Henning Knudsen
Direktør
Tel: + 47 952 61 256
tor.henning.knudsen@no.pwc.com

Åsfrid Betten
Senior Manager
Tel: +47 952 60 597
asfrid.betten@no.pwc.com

Albert Wolders
Manager
Tel: +47 952 60 759
albert.wolders@no.pwc.com

www.pwc.no/gransking